

Oponentní posudek bakalářské práce

Silvia Lipovská: Sídliškové nálezy středodunajské mohylovej kultúry v pražsko-slánskej oblasti.

Ústav pro archeologii FF UK, Praha 2013. 95 stran textu, 2 grafy v textu, 102 str. katalogu lokalit a 89 map v příloze.

Střední doba bronzová patří k nejméně badatelsky frekventovaným obdobím studia v české i moravské pravěké archeologii. Středočeské nálezy nejsou v tomto směru výjimkou, neboť hlavní souhrn z pera Antonína Beneše, spatřil světlo světa před více než půlstoletím. Překvapivě nízká hustota sídlištních nálezů, resp. archeologicky viditelných struktur spolu s nerovnoměrně zastoupenými pohřebišti napříč územím činí ze střední doby bronzové velkou badatelskou výzvu, plnou interpretačních úskalí a slepých uliček. O tom svědčí dějiny výzkumu tohoto období, kterému byl často přisuzován jakýsi pastevecký étos spolu s teoriemi o polokočovném způsobu života tehdejších populací.

Předkládaná práce studentky Silvie Lipovské nese pojmenování Sídliškové nálezy středodunajské mohylovej kultúry v pražsko-slánskej oblasti. Zvolený název, ale i práce samotná, svědčí o inspiraci kulturně-historickým přístupem, který pro území Čech počítá s vývojem dvou hlavních archeologických entit, českofalcké a středodunajské mohylové kultury, z nichž každou má reprezentovat keramický inventář odlišné tradice. Toto pojetí, čerpající z důkladného typologicko-chronologického studia artefaktů, prochází (mj. pod vlivem vývoje archeologické taxonomie západně od našich hranic) určitými změnami směrem k jednodušší terminologii a k řešení ucelenějších otázek.

Bakalářská práce je členěná celkem do 10 kapitol, které pojednávají o reáliích středodunajské mohylové kultury, jakými jsou například dějiny bádání, vývoj a typologie osídlení, materiální kultura, přírodní prostředí apod. Zhruba v polovině práce (kap. 5, 5.1 – 5.5, částečně 5.6) autorka přechází k pokusům o analýzu nashromážděných dat ze studované oblasti, nechybí závěr, seznam použité literatury a přílohy, jejichž součástí je objemný katalog a mapové tabulky.

Ihned v úvodu autorka upozorňuje na zásadní úskalí, která vyvstala při tvorbě práce. Jedná se o absenci vyhodnocení nálezového souboru z lokality Hřebeč, jejíž datování bylo v průběhu zpracování natolik revidováno, že se vylučovalo se zvoleným časovým rámcem. Následná úprava tématu spočívala v teritoriálním rozšíření práce na území celého dnešního Středočeského kraje. Těžištěm autorčina úsilí se tak (patrně neplánovaně) stala sídelně-geografická analýza shromážděných dat, se kterou spojuje řešení vybraných problémů (vztah mohylové kultury ke knovízské kultuře, otázka poklesu populace ve střední době bronzové, otázka struktury sídlišť – není zřejmé, zda je myšlena vnitřní struktura sídlišť nebo struktura osídlení definované oblasti).

Celá druhá kapitola obsáhle pojednává o středodunajské mohylové kultuře. Autorka rekapituluje jednotlivé chronologické systémy, přičemž respektuje čtyřstupňové členění Antonína Beneše, v drobných odlišnostech užívané i jinými badateli. V této souvislosti je nutno poznamenat, že autorkou důsledně uváděná synchronizace s Reineckeho periodizací doby bronzové není tak zásadní, neboť ta je konstruována na základě typologicko-chronologické analýzy bronzových předmětů, se kterými je v živé kultuře zacházeno jinak, než s keramikou, která vykazuje mnohem masivnější regionální rozdíly a může podléhat v čase jiné vývojové dynamice. Další části druhé kapitoly poměrně přehledným způsobem rekapitulují nálezový fond hodnocené kultury, a to s přihlédnutím ke sledovanému území. Obdobně

souhrnným způsobem pojednává o osídlení a pohřebním ritu, tentokrát však s přihlédnutím ke všem oblastem rozšíření středodunajské mohylové kultury se sporadickými komentáři příkladů ze Slovenska. Výpovědní hodnotou srovnatelné příklady z Dolního Rakouska však již v práci nenalezneme. Poměrně velkou pozornost Silvie Lipovská věnuje zvláštním aktivitám střední doby bronzové, tedy ukládání depotů a výskytu sakrálních objektů. Ačkoliv se nejedná o klíčovou součást předkládané práce, autorka neopomněla zmínit některé velmi sporné situace, které však natolik zdomácněly v tuzemském archeologickém „folkloru“, že jejich zahrnutí nelze vytykat. Mám na mysli tzv. kultovní objekty středodunajské mohylové kultury (Černčín, Viničné Šumice, Uherský Brod) zkoumané v 1. polovině 20. století, poloamatérským způsobem, často s absencí relevantní dokumentace, jejichž interpretace není za daných okolností příliš obhajitelná.

Vraťme se ale zpět ke hlavním pasážím práce. Ty začínají třetí kapitolou a směřují k popisu studovaného území, přičemž 5. kapitola přináší pokus o analýzu mohylového osídlení středočeské oblasti. Zde autorka jmenovitě sleduje vývoj hustoty osídlení v jednotlivých fázích sledované kultury (kap. 5.3), dále korelaci výskytu sídlišť sledované kultury s jinými zemědělskými kulturami staršího a mladšího pravěku (kap. 5.4), také umístění mohylových sídlišť v závislosti na nadmořské výšce (kap. 5.5) a závěrem jakýsi přehled postřehů o vnitřní struktuře některých lépe zkoumaných sídlišť (5.6.).

Odhlédneme-li od formálních nedostatků, překlepů a drobných pochybení v důsledku spěchu, musíme konstatovat, že práce je konstruována nepříliš vyváženě, schází popis metodiky (sběr dat, analýza). Klíčovými výsledky autorčina snažení se nedostává prostoru a v mnohých případech zcela chybí. Navzdory faktu, že sídelně-geografické studium v pravěké archeologii samo o sobě tvoří nesmírně obtížný úkol, i zde musí na počátku stát jasně definovaný cíl. Standardem obdobných prací bývá kvantifikované hodnocení relevantních znaků. Kromě absolutní nadmořské výšky lokalit tak mohlo jistou roli hrát spíše převýšení lokality nad okolním terénem, dále vztah k morfologii terénu, expozice svahu, na němž bylo dané sídliště založeno, preference určitých typů půd a další faktory, které autorka bohužel nezmiňuje. Obvyklá bývá také kvantifikace výsledků a jejich grafické znázornění (graf). Tak autorka činí pouze v kapitole 5.4, kde však příliš neakcentuje vlastní otázku kontinuity osídlení, která je mimochodem v daných případech pozoruhodná.

Silvie Lipovská shromáždila úctyhodnou pramennou základnu a jejímu snažení nelze upřít velkou pracnost a nasazení. O tom svědčí také katalog lokalit, který je dle mého názoru až přespříliš složitě členěný na pětici nezávislých katalogů, bez jasné vazby na výstupy předkládané práce. Tuto část tvoří celkem 304 záznamů o různé vypovídací hodnotě. V daném objemu informací se dle mého soudu nabízí databázové zpracování dat a v ideálním případě i použití GIS a (vícerozměrných) statistických metod, které by usnadnily cestu k přehledným výsledkům.

Hodnocená práce zodpovídá dílčí otázky osídlení střední doby bronzové ve studované oblasti a to na základě kvalitně a zodpovědně shromážděných dat. Ze závěrů je patrné, že v daném období komunity preferovaly osídlování zemědělsky optimálních poloh, v nadmořských výškách nejčastěji od 160 do 300 m n. m. Osídlení na poměrně velké části studovaného území se jeví stabilně a často plynule pokračuje do mladší doby bronzové.

Navzdory naznačeným úskalím se domnívám, že nároky kladené na kvalifikační práci bakalářského stupně studia jsou splněny a doporučuji práci k další obhajobě.

Mgr. Tomáš Chmela